

Boekbesprekingen

Coniocarpen - Regenschaduw specialisten.

Klaas van Dort & Bart Horvers (co-auteur Dries van den Broeck) (2021). Coniocarps Rain shadow specialists. Coniocarpen Regenschaduw specialisten. KNNV, Tilburg: 109 pp.

Door B. van Gennip

De afgelopen jaren zijn er opvallend veel foto-determinatieboeken verschenen van verschillende dier- en plantengroepen. Dat is niet verwonderlijk; de digitale fotografie heeft een enorme vlucht genomen. De toegenomen capaciteit en verwerkingsnelheid van camerasensoren en computersoftware hebben ervoor gezorgd dat zelfs de kleinste objecten beeldvullend en haarscherp afgedrukt kunnen worden. Dit bijzondere boek gaat over een groep van die heel kleine organismen: coniocarpen.

Nog niet eerder verscheen er een boek waarin deze groep organismen integraal beschreven is. Het boek geeft een overzicht van 52 van de 100 geschatte coniocarpen die in Europa voorkomen. De auteurs hebben zich bij de keuze van de soorten beperkt tot de landen rond de Noordzee en het Iberisch schiereiland. Vandaar ook de weinig gangbare keuze om de teksten per pagina steeds zowel in het Engels als in het Nederlands naast elkaar weer te geven.

Het boek begint met een voorwoord en inleiding waarin beschreven staat wat coniocarpen zijn: onopvallende schimmels (zakjeszwammen) die uitsluitend staand, dood en levend hout van bomen bezetten: echte specialisten dus. Coniocarpen moeten gezien worden als groep en niet als taxonomische eenheid. Sommige van de soorten zijn gelicheniseerd: een symbiose van een alg en een schimmel en daarmee een korstmos. Andere coniocarpen zijn niet-gelicheniseerd, dat wil zeggen: de algensymbiont ontbreekt en ze zijn daarmee per definitie geen korstmos. Er zijn geen morfologische verschillen tussen niet-gelicheniseerde en gelicheniseerde soorten waar te nemen en dus is het prima te rechtvaardigen om ze als groep te behandelen.

Na de inleiding worden er enkele bladzijden besteed aan de leefwijze en morfologie van coniocarpen en aan de ecologie van de soorten. Ook is er ruimte voor tips om de soorten in het veld te vinden en te determineren. Aangezien coniocarpen zonder uitzondering heel klein (< 1 mm hoog) zijn en weinig thallus hebben (het deel van het organisme dat op het hout ligt), zijn ze moeilijk te vinden. Bovendien zijn de soorten vrijwel allemaal zeldzaam (in ieder geval in Nederland) én komt

een groot deel vooral voor in schorsspleten van levende bomen, een plek waar de doorsnee PKN'er niet vaak zijn/haar neus insteekt. Ze hebben wel allemaal specifieke ecologische voorkeuren en ze groeien vaak samen met andere korstmossen die meer opvallen. In de buurt van deze soorten zoeken loont. Ook helpt het om kennis te hebben van de ecologie van de soorten; dat wil zeggen, aan de hand van standplaatsfactoren bepalen of het 'logisch' is dat een bepaalde soort er voor kan komen.

Dit is in de eerste plaats een determinatieboek en daarom wordt het leeuwendeel ingenomen door de soortenbeschrijvingen. Deze worden voorafgegaan door determinatiesleutels, eerst tot op geslacht en daarna per geslacht tot op soortniveau. De sleutels zijn zo gemaakt dat ze in het veld toegepast kunnen worden. De soorten zijn gerangschikt naar gelicheniseerd (de geslachten *Calicium*, *Chaenotheca*, *Cyphellium*, *Scleropoda* en *Sphaerophorus*) en niet gelicheniseerd (de geslachten *Arborillius*, *Chaenothecopsis*, *Microcalicium*, *Mycocalicium*, *Phaeocalicium*, *Sphinctrina* en *Stenocybe*). Per soort zijn er twee pagina's ingeruimd met steeds een overzichtsfoto van de soort en een close-up van het thallus en de apotheciën (de vruchtlichamen). De linker bladzijde geeft steeds de Engelse beschrijving weer, de rechter de Nederlandse. Bij iedere soort wordt in enkele zinnen aangegeven wat de belangrijkste kenmerken zijn, welke de meest voorkomende groeiplaats van de soort is en met welke soorten hij verward zou kunnen worden. De literatuurlijst is beknopt en er is een selectie van relevante verwijzingen opgenomen. Vervolgens is er een pagina gereserveerd voor enige achtergrond van de auteurs. Het boek besluit met 4 bijlagen. De eerste geeft per soort de geschatte frequentie en zeldzaamheid in de Westeuropese landen in tabelvorm weergegeven. Daarna worden veldkenmerken en ecologische voorkeur van de gelicheniseerde soorten opgegeven en het substraat, de preferente draagboom en het gastorganisme van de niet-gelicheniseerde soorten. De laatste bijlage geeft een overzicht van een aantal microscopische kenmerken van de sporen en de alg.

Dit is een prachtig boek! Zelden heb ik zo'n collectie van macrofoto's gezien met deze consistentie qua lay-out en kleur van de afbeeldingen. De fotograaf heeft duidelijk veel aandacht besteed aan belichting (in een studio) en compositie. Macrofotografie maakt het mogelijk om hele kleine objecten groot af te beelden. Een nadeel daarvan is dat de scherptediepte, het deel van de foto dat echt scherp afgebeeld is, zeer klein is. De fotograaf heeft om dit te omzeilen een methode die 'stacken' heet toegepast: een serie foto's na elkaar waarbij er steeds een ander stukje van het object scherp gesteld wordt. Deze gestackte foto's worden daarna (digitaal) aan elkaar geplakt, waardoor er een veel grotere scherptediepte ontstaat. De afbeeldingen zijn een genot om naar te kijken en de tekst leest heel makkelijk. Ook is het boek overzichtelijk door de indeling in geslachten en de alfabetische soortenvolgorde per geslacht. Laat dit boek een uitnodiging zijn om er, met een goede lichtloop, op uit te trekken en te genieten van deze fantastische groep briljantjes.

